

Jerzy Kostorz

Przygotowanie młodzieży do sakramentu bierzmowania na przykładzie diecezji opolskiej

Liturgia Sacra. Liturgia - Musica - Ars 20/2(44), 391-404

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JERZY KOSTORZ
Opole, UO

PRZYGOTOWANIE MŁODZIEŻY DO SAKRAMENTU BIERZMOWANIA NA PRZYKŁADZIE DIECEZJI OPOLSKIEJ

Od kilku lat systematycznie wzrasta zainteresowanie przygotowaniem młodzieży do sakramentu bierzmowania. Uwidacznia się to w ilości publikacji¹. Poza teoretycznymi opracowaniami, coraz częściej powstają pomoce adresowane do katechetów, duszpasterzy i młodzieży². Jednocześnie zauważa się małą skuteczność przygotowania do sakramentu bierzmowania. Znaczna część młodzieży, która przyjęła sakrament bierzmowania, rezygnuje z systematycznego udziału w praktykach religijnych. Świadczy o tym m.in. absencja uczniów szkół ponadgimnazjalnych podczas niedzielnych Mszy św. Również widać wyraźny zanik systematycznego udziału młodzieży ponadgimnazjalnej w sakramencie pokuty i pojednania. Truizmem jest już stwierdzenie, że „sakrament bierzmowania to uroczyste pożegnanie młodzieży z Kościołem w obecności biskupa”. Niekiedy kandydaci do bierzmowania deklarują, że traktują sakrament bierzmowania jako pretekst do wpisania „drugiego lub trzeciego imienia” do społecznościowych portali³. Tylko nieznaczny procent młodzieży rzeczywiście rozumie sakrament bierzmowania i świadomie się do niego przygotowuje. Aby przezwyciężyć ten wyraźny kryzys, Kościół w Polsce ciągle podejmuje nowe działania duszpasterskie. Jednocześnie osoby odpowiedzialne za katechezę wypracowują nowe metody pracy z katechizowanymi, a w poszczególnych diecezjach tworzy się materiały do spotkań formacyjnych dla młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania⁴. Próbuje je stosować w poszczególnych diecezjach, dostosowując do lokalnych uwarunkowań i możliwości. Owe rozróżnienia zwykle dotyczą strony organizacyjnej, np. preferowanych form spotkań katechetycznych w parafii. Również w diecezji opolskiej widoczna jest troska duszpasterska o kandydatów do bierzmowania. Z między innymi tego względu

¹ Zob. np. R. CZEKAŁSKI (opr.), *Bibliografia katechetyczna 2001–2010*, Warszawa 2012.

² Zob. np. *tamże*.

³ Zob. o tym np. w: M. BIAŁKOWSKA, *Wiara na kartki*, www.przewodnik-katolicki.pl/nr/edycja_archidiecezji_gnieznienskiej/wiara_na_kartki_html (18.01.2014).

⁴ Zob. np.: P. TOMASIK (red.), *Przygotowanie do bierzmowania*, Warszawa 2010. Recenzję tych materiałów można znaleźć w: A. ZELMA, *Przygotowanie do bierzmowania (recenzja)*, *Kat* (2011), nr 3, s. 75–79.

opracowano autorskie materiały katechetyczne na spotkania formacyjne, które w parafii organizuje się dla młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania.

W niniejszym artykule zostanie przedstawione przygotowanie kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej. Będzie to jedynie próba teoretycznego zaprezentowania etapów i form przygotowania do bierzmowania oraz materiałów katechetycznych, z jakich korzystają duszpasterze, katecheci i kandydaci do bierzmowania. Analiza zostanie poprzedzona krótkim przypomnieniem podstawowych informacji o katechezie parafialnej przygotowującej młodzież do bierzmowania. Pozwoli ono ocenić, na ile przyjęty w diecezji opolskiej model jest zgodny ze wskazaniem Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.

1. Katecheza parafialna dla kandydatów do bierzmowania

Sakrament bierzmowania należy do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Dlatego szkolne nauczanie religii nie jest wystarczające do dobrego przygotowania młodzieży do jego przyjęcia. Lekcje religii spełniają głównie funkcje dydaktyczne i wychowawcze. Funkcja inicjacyjna najlepiej realizowana jest w środowisku parafialnym — we wspólnocie Kościoła, o czym możemy przeczytać m.in. w *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce*. Autorzy tego dokumentu, powołując się na uchwały II Synodu Plenarnego (1991–1999), przypominają, że

parafia jest przede wszystkim uprzywilejowanym miejscem dla katechezy przygotowującej do przyjmowania sakramentów świętych, a więc także uprzywilejowanym miejscem dla katechezy przygotowującej do przyjęcia sakramentu bierzmowania⁵.

Dodają też, że „zgodnie z zaleceniami II Synodu Plenarnego sakrament bierzmowania winien być udzielany młodzieży uczęszczającej do klas trzecich gimnazjów”⁶.

Tym, co nadaje szczególny rys katechezie parafialnej przygotowującej do przyjęcia sakramentu bierzmowania, jest powiązanie jej z parafią zamieszkania, a nie z parafią, na terenie której znajduje się szkoła⁷. W ten sposób dowartościowuje się rolę wspólnoty parafialnej w rozwoju wiary młodych osób. Przywraca się też znaczenie parafii w ramach diecezji.

Jednym z fundamentalnych celów katechezy parafialnej kandydatów do sakramentu bierzmowania jest doprowadzenie uczestników do osobistego spotkania z Jezusem Chrystusem, nawiązania z Nim głębszej więzi, do większej zażyłości z Duchem Świętym, tak aby młodzi ludzie umocnieni darami Ducha Świętego mo-

⁵ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 107 (dalej: PDK); *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań 2001, nr 61.

⁶ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, nr 81.

⁷ PDK 107.

gli lepiej apostołować w codziennym życiu⁸. Poza tym katecheza adresowana do kandydatów przed bierzmowaniem ma budzić w nich świadomość przynależności do Kościoła powszechnego i do wspólnoty parafialnej, ściślej wiązać z Kościołem, rozwijać zmysł wiary, pomagać w doświadczaniu mocy Ducha Świętego, pogłębiać treści dotyczące sakramentów i uzdalniać do systematycznego udziału w sakramentach (Eucharystii, pokuty i pojednania)⁹. Stąd też, jak czytamy w *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce*, katechezę dla kandydatów przed bierzmowaniem warto powiązać z doświadczaniem mocy Ducha Świętego działającego w Kościele i w życiu chrześcijanina oraz z rozumieniem wiary i jej wyznawaniem. Wokół tych treści należy zaplanować program przygotowania młodzieży do sakramentu bierzmowania. Z punktu widzenia praktycznego istotne wydają się treści, dzięki którym młodzież zrozumie jego rolę w życiu chrześcijanina. Jak trafnie zauważa Helmut Sobeczko:

W przygotowaniu kandydatów do przyjęcia sakramentu bierzmowania nie należy akcentować, iż przyjmują oni sakrament dojrzałości chrześcijańskiej, ale że przyjmują sakrament umocnienia na kolejny etap w drodze do pełnej dojrzałości. Sugeruje to również posoborowa księga *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, która wskazuje na stopniową i systematyczną metodę dochodzenia do coraz pełniejszej dojrzałości w życiu wiarą i pełnej łączności z misterium Chrystusa i Kościoła. Metoda ta dotyczy zarówno dorosłych, jak i dzieci oraz młodzieży w okresie katechizacji, a także winna stanowić powszechny wzorzec chrześcijańskiej formacji wszystkich wiernych¹⁰.

Oprócz celów, zadań i treści w katechezie parafialnej przygotowującej kandydatów do sakramentu bierzmowania oraz w dokumentach Kościoła katolickiego przypomina się o potrzebie organizowania spotkań katechetycznych przez trzy lata nauki w gimnazjum¹¹. Spotkania formacyjne mają odbywać się przynajmniej raz w miesiącu w budynkach kościelnych lub parafialnych. Za ich organizację odpowiadają księża i katecheci. Do prowadzenia spotkań można włączyć animatorów wywodzących się z kościelnych ruchów młodzieżowych¹². Osoby odpowiedzialne za formację kandydatów do bierzmowania są zobowiązane do skorelowania treści działań katechetycznych w parafii z treściami nauki religii w szkole¹³, wykorzysta-

⁸ O tych celach możemy przeczytać zarówno w dokumentach Kościoła katolickiego (np. w KKK 1309), jak też w publikacjach polskich katechetyków, którzy zajmują się problematyką przygotowania młodzieży do sakramentu bierzmowania. Przegląd badań na ten temat można znaleźć np. w: A. ZELMA, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania jako kategoria badawcza we współczesnej katechetyce*, „Studia Pastoralne” (2008), nr 4, s. 78–89.

⁹ KKK 1309.

¹⁰ H. SOBECZKO, *Z problematyki teologiczno-pastoralnej sakramentu bierzmowania*, „Studia Pastoralne” (2008), nr 4, s. 38. Również szerzej na temat metody dochodzenia do pełnej dojrzałości chrześcijańskiej zob. w: *tamże*.

¹¹ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 68–69.

¹² *Tamże*.

¹³ W *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* wśród wymagań ogólnych wymienia się „przygotowanie do przyjęcia sakramentu bierzmowania”. W szkole to przygotowanie pole-

jąc osiągnięcia uczniów związane z nauką religii w szkole. Należy jednak zwrócić uwagę przede wszystkim na funkcję wtajemniczenia poprzez wypełnianie celów katechetycznych, wynikających z realizacji orędzia zbawczego. Katecheza dla kandydatów do sakramentu bierzmowania ma więc nosić znamiona katechezy katechumenałnej¹⁴. Zaleca się zatem organizowanie spotkań dla kandydatów do bierzmowania w formie celebracji i liturgii Mszy św. w kościele parafialnym¹⁵. Obok tego proponuje się spotkania w małych grupach (np. ewangeliczną rewizję życia, dzielenie się Ewangelią), konferencje tematyczne i dni skupienia. Za pożądane uznaje się rozpoczęcie przygotowania do sakramentu bierzmowania od rekolekcji ewangelizacyjnych¹⁶.

Ogólne zalecenia zawarte w dokumentach Kościoła katolickiego znajdują wyraz w konkretnych materiałach katechetycznych. Obecnie w Polsce popularne są następujące materiały: *Wyplłyn na głębię, Otrzymacie Jego moc, Życie Boże*¹⁷ oraz *Szkoła życia z Bogiem — przygotowanie do bierzmowania*¹⁸. Biskup diecezjalny dekretem ustala, jakie materiały obowiązują na terenie danej diecezji¹⁹. Może on wybrać spośród wyżej wymienionych lub zatwierdzić własny, diecezjalny zestaw pomocy katechetycznych do katechezy przygotowującej kandydatów do sakramentu bierzmowania.

2. Organizacja przygotowania do bierzmowania w diecezji opolskiej

W diecezji opolskiej formę przygotowania kandydatów do sakramentu bierzmowania reguluje podpisana w 2011 r. przez bpa Andrzeja Czaję *Instrukcja o przygotowaniu i celebracji sakramentu bierzmowania w diecezji opolskiej*²⁰. Zawarte w niej zalecenia są zgodne z wytycznymi Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, co zasługuje na szczególne podkreślenie. Instrukcja zawiera wszystkie niezbędne dla duszpasterzy wytyczne pastoralne. Jest bardzo konkretna i dostosowana do warunków pracy duszpasterskiej w diecezji opolskiej.

ga na zgłębianiu wiedzy religijnej i rozwijaniu świadomości, że bierzmowanie jest dopełnieniem chrztu oraz istotnym etapem inicjacji chrześcijańskiej. Zob. *tamże*, s. 52.

¹⁴ Zob. o tym np. w: B. BIELA, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania: czy wykorzystana szansa?*, „Studia Pastoralne” (2008), nr 4, s. 41–53.

¹⁵ PDK 107; KKK 1309; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, s. 68–69.

¹⁶ *Tamże*.

¹⁷ Zob. opis tych materiałów np. w: W. LECHÓW, *Program do bierzmowania „Życie Boże” jako powołaniowe itinerarium duszpasterskie*, Kat (2008), nr 5, s. 52–57; T. PANUŚ, *Katechetyczna troska Kościoła w Polsce o przygotowanie młodzieży do sakramentu bierzmowania*, Kat (2006), nr 4, s. 55–70.

¹⁸ Z.P. MACIEJEWSKI, *W stronę dojrzałości — próby wychodzenia z impasu. Zarys parafialnego przygotowania do bierzmowania*, Kat (2008), nr 6, s. 76–84.

¹⁹ PDK 136.

²⁰ Zob. pełny tekst np. w: www.diecezja.opole.pl/index.php/wiadomosci/rozporzadzenia/1248-instrukcja-biskupa-opolskiego-o-przygotowaniu-i-celebracji-sakramentu-bierzmowania (20.01.2014).

Zgodnie z zaleceniami biskupa opolskiego przygotowanie do bierzmowania i przyjęcie tego sakramentu ma mieć miejsce w parafii, na terenie której kandydat mieszka. Takie podejście koresponduje z ogólnymi wytycznymi Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. Tylko w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się przygotowanie do bierzmowania poza tą parafią. W takiej sytuacji — jak słusznie określa biskup opolski w wydanej przez niego instrukcji —

duszpasterz podejmujący się przygotowania kandydata jest zobowiązany powiadomić o tym fakcie jego własnego proboszcza. Miejscem przyjęcia sakramentu bierzmowania będzie parafia, w której miało miejsce przygotowanie. Kandydat, przygotowany poza własną parafią a pragnący przyjąć sakrament bierzmowania we własnej parafii, musi własnemu proboszczowi przedstawić zaświadczenie o odbyciu przygotowania²¹.

Zalecenie to wskazuje na dobre rozeznanie problemów, jakie pojawiają się w praktyce duszpasterskiej. Świadczy też o respektowaniu zasady wierności człowiekowi, która we współczesnej katechezie jest — obok wierności Bogu — fundamentalną zasadą.

Za przygotowanie kandydatów do bierzmowania odpowiedzialni są duszpasterze i ich współpracownicy. Biskup opolski wyraźnie zaznacza, że „pierwszymi współpracownikami duszpasterzy w przygotowaniu kandydatów do bierzmowania są rodzice”²². Stąd też w instrukcji zaleca, aby zaprosić rodziców do udziału we wspólnych celebracjach i katechezach oraz informować ich o przebiegu przygotowania²³. Przy okazji katechezy dla młodzieży warto bowiem realizować katechezę dorosłych. Obok rodziców, zdaniem biskupa opolskiego, istotną rolę w przygotowaniu do bierzmowania spełniają szkolni katecheci. Mogą oni włączyć do współpracy wiernych świeckich, którzy będą animatorami małych grup. Godny uwagi jest fakt, że w instrukcji biskup opolski przypomina o potrzebie regularnych spotkań wszystkich osób zaangażowanych w przygotowanie młodzieży do bierzmowania, a więc duszpasterzy, katechetów i animatorów. Zaznacza też, że animatorzy powinni być odpowiednio formowani w centrach katechumentatu. W takim zaleceniu widać wyraźną troskę o formację samych formatorów. Poza tym wszystkie zalecenia są zgodne ze wskazaniem Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.

W kolejnym punkcie instrukcji biskup opolski bezpośrednio powołuje się na zalecenia Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i stwierdza, że

przygotowanie kandydatów do bierzmowania powinno trwać 3 lata. Przygotowanie kandydatów należy zatem rozpocząć w I klasie gimnazjum. W całym okresie przygotowania zaleca się spotkania formacyjne w małych grupach, połączone niekiedy ze wspólną celebracją liturgiczną. W pierwszym i drugim roku przygotowania formacja kandyda-

²¹ *Tamże*, s. 1.

²² *Tamże*.

²³ *Tamże*.

tów odbywa się w rytmie spotkań miesięcznych, natomiast w trzecim roku przygotowania — spotkań cotygodniowych²⁴.

Z tego wynika, że spotkania te mają być systematyczne, stopniowo intensyfikowane i wyraźnie ukierunkowane na realizację funkcji wtajemniczenia chrześcijańskiego. Poza tym powinny one różnić się od szkolnej katechezy, co też jest zgodne ze wskazaniami Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.

Godne podkreślenia są zalecenia, w których biskup przypomina, że

warunkiem rozpoczęcia przygotowania do bierzmowania jest osobiste zgłoszenie się kandydata w parafii przygotowania w ogłoszonym terminie, złożenie pisemnego uzasadnienia chęci przyjęcia bierzmowania oraz przedłożenie *Indeksu nauki religii*, potwierdzającego ukończenie katechizacji w zakresie szkoły podstawowej. Przygotowanie do bierzmowania może rozpocząć także kandydat, który nie ukończył katechizacji w zakresie szkoły podstawowej. Duszpasterz ma obowiązek zbadać okoliczności i powody niedopełnienia obowiązku udziału w katechezie. Jeśli uzna potrzebę uzupełnienia wiedzy katechizmowej kandydata, zorganizuje dla niego we współpracy ze szkolnym katechetą kurs katechumenatu²⁵.

W przytoczonych zaleceniach widoczna jest troska biskupa o to, aby kandydaci świadomie podjęli decyzję o udziale w przygotowaniu do przyjęcia sakramentu bierzmowania. Mają też być świadomi, że udział w szkolnych katechezach jest skorelowany z katechezą parafialną. Tym samym biskup opolski stosuje się do zaleceń Konferencji Episkopatu Polski. Ukonkretnia je do specyfiki i tradycji duszpasterskiej w diecezji opolskiej. Jednocześnie nie przekreśla kandydatów, którzy z różnych powodów nie dopełnili obowiązku udziału w szkolnej katechezie. Tym samym ma zastosowanie zasada wierności człowiekowi.

Na uwagę zasługują również zalecenia bezpośrednio związane z dynamiką przygotowania kandydata do bierzmowania w kolejnych latach. Powołując się na zapisy zawarte w *Obrzędach bierzmowania* (nr 12) i w dokumencie *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej* (statut 56), biskup stwierdza, że kandydaci mają obowiązek: (1) udziału w sakramentalnym życiu Kościoła (Msza św. niedzielną, Msza św. młodzieżowa, sakrament pokuty itd.); (2) uczęszczania na katechezę szkolną (co po każdym etapie przygotowania musi potwierdzić katecheta); (3) udziału w parafialnym przygotowaniu do przyjęcia sakramentu bierzmowania (spotkania w grupach, zaangażowanie w działalność charytatywną w parafii, wolontariat itp.). W wyżej przytoczonych zaleceniach widać wyraźną troskę biskupa o formację liturgiczną młodzieży oraz o rozwój świadomości bycia we wspólnotie Kościoła i odpowiedzialności za tę wspólnotę. Za ważne uznaje się też kształtowanie postawy świadectwa wiary w środowisku i praktykowania miłości chrześcijańskiej. Temu ma służyć m.in. działalność charytatywna młodzieży i wolontariat.

Pewnym *novum* wobec wskazań Konferencji Episkopatu Polski jest indywidualna rozmowa, jaką po każdym etapie rocznym duszpasterz powinien odbyć z kan-

²⁴ *Tamże*.

²⁵ *Tamże*, s. 1–2.

dydatem. Ma ona pomóc w zweryfikowaniu realizacji warunków zalecanych przez biskupa opolskiego i zmotywowania kandydata do podjęcia wysiłku w kolejnym etapie przygotowania. Również zalecenie, „by kandydaci do bierzmowania w okresie przygotowania odbyli pielgrzymkę do Katedry Opolskiej, a także poznali diecezjalne i parafialne struktury organizacyjne — stowarzyszenia, wspólnoty i ruchy apostołskie (por. *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, statut 57)²⁶”, jest typowe dla zaleceń związanych z przygotowaniem do bierzmowania w diecezji opolskiej. Wynika nie tylko z tradycji duszpasterskiej, ale także z dobrego rozeznania „znaków czasu”. Powyższa dyrektywa zasługuje na podkreślenie, gdyż realizacja tego zalecenia pomaga młodym w lepszym poznaniu diecezji i rozwijaniu świadomości znaczenia struktury Kościoła lokalnego. Sprzyja też upogładowieniu wiadomości o Kościele, jakie kandydaci do bierzmowania poznają podczas szkolnej katechezy.

Również na uwagę zasługuje kolejne zalecenie biskupa opolskiego. Dotyczy ono udziału w dniu skupienia lub rekolekcjach na terenie parafii lub poza nią²⁷. Biskup zaleca, aby miało to miejsce w trzecim roku przygotowania kandydatów do bierzmowania. Tym samym przypomina o potrzebie formacji duchowej oraz stopniowym wprowadzaniu w rozumienie wiary i jej wyznawanie we wspólnocie Kościoła.

Od strony formalnej, jak czytamy w instrukcji biskupa opolskiego, „dopuszcza się stosowanie w przygotowaniu do bierzmowania *Dzienniczka kandydata do bierzmowania*, będącego potwierdzeniem udziału kandydata w życiu sakramentalnym i spotkaniach formacyjnych. Informacje w nim zawarte mają być przede wszystkim podstawą do motywującej rozmowy z kandydatem na każdym etapie przygotowania. Nie powinny stanowić narzędzia dyskwalifikującego kandydata. Chodzi o to, by na bazie treści zawartych w dzienniczku móc kandydatowi konkretniej nakreślić dalsze kroki w pracy na sobą²⁸. Takie podejście do *Dzienniczka kandydata do bierzmowania* zasługuje na uwagę, gdyż nie traktuje się wpisów do dzienniczka jako formy motywacji zewnętrznej, która jest mało skuteczna, ponieważ sprawia, że młodzież uczestniczy w spotkaniach formacyjnych i w liturgii tylko dlatego, że potrzebuje odpowiedniego podpisu. Ważna jest tu rozmowa, jaka ma zostać przeprowadzona z kandydatem do bierzmowania. Klimat dialogu sprzyja poszukiwaniu prawdy, pomaga rozwiązać wątpliwości i ukazać młodym kierunek pracy nad sobą. W praktyce trudno jednak o dobre prowadzenie takich rozmów. Potrzebne jest odpowiednie przygotowanie duszpasterzy i katechetów do prowadzenia takich rozmów. Młody człowiek, na etapie gimnazjum, nie szuka mentorów i moralizatorów, lecz przewodników i świadków. Potrzebuje też akceptacji, zwłaszcza wtedy, gdy jego postawy i zachowania są wyrazem kontestacji nauczania Kościoła.

²⁶ *Tamże*, s. 2.

²⁷ *Tamże*.

²⁸ *Tamże*.

Biskup opolski w instrukcji podaje też warunki, jakie kandydat do bierzmowania powinien spełniać, aby można było dopuścić go do przyjęcia sakramentu bierzmowania. Są to:

uzyskanie pozytywnej opinii osoby przygotowującej kandydata, uzyskanie pozytywnej opinii katechety szkolnego o postawie kandydata, pozytywny wynik indywidualnej rozmowy duszpasterza z kandydatem, weryfikującej ostatecznie jego przygotowanie²⁹.

Dalej biskup opolski wyjaśnia, że

rozmowa ta nie powinna mieć formy egzaminu sprawdzającego wiedzę katechizmem kandydata. Jej treścią mają być zagadnienia podejmowane podczas spotkań przygotowujących kandydata w parafii. W sytuacjach trudnych, przed decyzją o dopuszczeniu kandydata do bierzmowania, duszpasterz powinien zasięgnąć dodatkowej opinii u wszystkich odpowiedzialnych za jego przygotowanie (osoba kierująca przygotowaniem, rodzice, katecheta szkolny i inni)³⁰.

Każde z powyższych zaleceń jest godne uwagi. Widać w nich respektowanie podstawowych zasad, jakimi należy kierować się w szkolnej i parafialnej katechezie, a więc zasady wierności człowiekowi, podmiotowości, indywidualizacji. Biskup opolski ma świadomość, że w praktyce duszpasterskiej nie ma jednolitych i gotowych rozwiązań. Niekiedy sytuacja skłania do indywidualnego potraktowania kandydata do sakramentu bierzmowania. Zawsze też trzeba mieć na uwadze zarówno dobro konkretnej osoby, jak i wspólnoty Kościoła.

3. Materiały opolskie na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania

Rok po wejściu w życie *Instrukcji o przygotowaniu i celebracji sakramentu bierzmowania w diecezji opolskiej*, a więc w 2012 r., Wydział Katechetyczny Kurii Diecezjalnej w Opolu opracował materiały na pierwszy rok przygotowania kandydatów do bierzmowania. Zostały one zatytułowane *W komunii z Jezusem*³¹. W następnym roku opublikowano drugą część pomocy katechetycznych na spotkania formacyjne dla kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej. Są to materiały pt. *Kościół naszym domem*³². W przygotowaniu do druku znajdują się pomoce katechetyczne na rok III. Noszą one tytuł *Być solą ziemi i światłem świata*³³. Wymie-

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Materiały te w tytule nawiązują do hasła roku duszpasterskiego w Kościele polskim. Zob. *W komunii z Jezusem. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej: rok I*, Opole 2012.

³² Podobnie jak w I roku, tak i w II roku materiały te w tytule nawiązują do hasła roku duszpasterskiego w Kościele polskim. Zob. *Kościół naszym domem. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej: rok II*, Opole 2013.

³³ Podobnie jak w poprzednich latach, tytuł materiałów na III rok przygotowania kandydatów do bierzmowania nawiązuje do hasła roku duszpasterskiego w Kościele polskim. Zob. *Być solą ziemi i światłem świata. Materiały na spotkania formacyjne kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej: rok III*, Opole 2013.

nione materiały mają służyć duszpasterzom, katechetom i animatorom m.in. jako pomoc w prowadzeniu kandydatów do osobistego doświadczenia Boga i wspólnoty Kościoła. Stanowią też pomoc w przygotowaniu młodzieży do życia w Kościele i do odważnego apostołstwa w świecie.

Jako formę zasadniczą programu katechetyczno-duszpasterskiego w materiałach opolskich proponuje się dwa spotkania w miesiącu z kandydatami do bierzmowania w parafii. Jedno z nich ma miejsce w kościele, drugie w domu parafialnym. Forma tych spotkań zależy od zakładanych celów. Zwykle jest to celebrowanie liturgiczne i spotkanie formacyjne w małych grupach (ok. 12 osób). Poza tym zaplanowano formy zaangażowania młodzieży w posługę miłości. Takie propozycje są zgodne zarówno z wytycznymi Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, jak i z instrukcją biskupa opolskiego.

W I roku formacji kandydatów do bierzmowania zmierza się do obudzenia w młodzieży żywej wiary w Jezusa oraz udzielenia pomocy w nawiązaniu i kształtowaniu osobistej więzi z Nim. Propozycje spotkań mają zatem charakter chrystocentryczny — skoncentrowane są na osobie Jezusa Chrystusa. W I roku zaplanowano jedno spotkanie organizacyjne, 9 spotkań w małych grupach i 10 celebrowań liturgicznych³⁴. Pierwsze spotkanie zaplanowano we wrześniu. Ma na celu wyjaśnienie kandydatom do bierzmowania, czym jest mistagogia, ukazanie form przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania oraz przedstawienie kalendarium wydarzeń i celebrowań liturgicznych³⁵. Kolejne spotkania koncentrują się wokół następujących tematów: „Boży plan zbawienia, czyli plan ratunku człowieka” (październik), „Jezus naszym Zbawicielem (Co uczynił dla nas Jezus?)” (listopad), „Jezus Bogiem z nami (Kim jest Jezus?)” (grudzień), „Kim jestem dzięki Jezusowi?” (styczeń), „Czego Jezus ode mnie oczekuje?” (luty), „Warunki przyjaźni z Jezusem” (marzec), „Życie w komunii z Jezusem” (kwiecień), „Trudne powroty do Jezusa” (maj), „Piękne owoce więzi, bycia z Jezusem” (czerwiec). Istotne w tym wypadku jest ukierunkowanie treści na osobę Jezusa Chrystusa, skłanianie do refleksji i dialogu. Dopełnieniem są celebrowania liturgiczne, które zaplanowano na każdy miesiąc roku szkolnego. Są to następujące celebrowania: „Celebrowanie na październik (nabożeństwo różańcowe)”, „Celebrowanie na listopad (nabożeństwo dziękczynne)”, „Celebrowanie na grudzień (nabożeństwo niedzielne)”, „Celebrowanie na styczeń (nabożeństwo kolędowe)”, „Celebrowanie na luty (nabożeństwo odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych)”, „Celebrowanie na marzec (nabożeństwo Drogi Krzyżowej)”, „Celebrowanie na marzec (nabożeństwo o Męce Pańskiej)”, „Celebrowanie na kwiecień (nabożeństwo *Via Lucis*)”, „Celebrowanie na maj (nabożeństwo pokutne)”, „Celebrowanie na czerwiec (zakończenie I roku przygotowania do sakramentu bierzmowania połączone z nabożeństwem do Najświętszego Serca Pana Jezusa)”³⁶. Udział kandydatów w tych formach przygotowania

³⁴ *W komunii z Jezusem*, s. 151–152.

³⁵ *Tamże*, s. 13–16.

³⁶ *Tamże*, s. 24–27, 35–41, 49–54, 61–64, 72–78, 87–107, 115–122, 131–137, 144–150.

do sakramentu bierzmowania niewątpliwie przyczynia się do realizacji funkcji wtajemniczenia chrześcijańskiego. Stwarza bowiem możliwość przeżywania we wspólnocie Kościoła i interioryzacji prawd poznanych teoretycznie (np. podczas szkolnej i parafialnej katechezy). Tym samym celebracje liturgiczne, w których przeżywanie włączona zostaje młodzież gimnazjalna, gwarantują właściwy przebieg inicjacji chrześcijańskiej.

Podobną formę spotkań formacyjnych i celebracji przyjęto w II roku przygotowania kandydatów do sakramentu bierzmowania. Zaplanowano 10 spotkań formacyjnych w małych grupach. Tematykę tych spotkań rozpisano na poszczególne miesiące roku szkolnego: „Co to znaczy, że Kościół jest naszym domem?” (wrzesień), „Po co Kościół?” (październik), „W czym niezwykłość i tajemnica Kościoła?” (listopad), „Jak powstał Kościół?” (grudzień), „Co to znaczy wierzyć w Kościół?” (styczeń), „Dlaczego i jak kochać Kościół?” (luty), „Po co pasterze i siostry zakonne w Kościele?” (marzec), „Jaka jest rola Maryi i świętych w Kościele?” (kwiecień), „Jak budować Kościół w swojej miejscowości?” (maj), „Czym jest «Kościół domowy»?” (czerwiec)³⁷. Wszystkie tematy koncentrują się wokół rozumienia i doświadczenia wspólnoty eklezjalnej. Celem proponowanych spotkań formacyjnych jest wprowadzenie młodzieży w poprawne rozumienie, czym jest Kościół jako wspólnota oraz jako „dom” osób wierzących. Nie chodzi tu o pomnożenie wiedzy religijnej kandydatów, lecz o pogłębienie rozumienia wspólnoty eklezjalnej i pomoc w identyfikacji z tą wspólnotą. Z kolei celebracje liturgiczne mają motywować młodzież do systematycznych praktyk religijnych i osobistego zaangażowania w życie parafii. W każdym miesiącu zaplanowano jedną celebrację. Ogółem mamy 9 celebracji: „Celebracja na październik (nabożeństwo różańcowe)”, „Celebracja na listopad (W czym niezwykłość i tajemnica Kościoła?)”, „Celebracja na grudzień (nieszpory adwentowe)”, „Celebracja na styczeń (nabożeństwo na wzór Godziny świętej)”, „Celebracja na luty (Dlaczego i jak kochać Kościół?)”, „Celebracja na marzec (Po co pasterze i siostry zakonne w Kościele)”, „Celebracje na kwiecień (nabożeństwo maryjne)”, „Celebracja na maj (Nowenna do Ducha świętego)”, Celebracja na czerwiec (nabożeństwo w intencji rodzin)³⁸. Widać zatem, że spotkania formacyjne w małych grupach zostają dopełnione o udział w nabożeństwach. Takie zaplanowanie spotkań zasługuje na podkreślenie, gdyż świadczy o mistagogicznym charakterze materiałów opolskich. Udział w celebracjach ma szczególną wartość formacyjną. Pozwala kandydatom doświadczyć, czym jest wspólnota Kościoła i jaką rolę spełnia w rozwoju wiary młodych osób, oraz kształtuje postawy liturgiczne. Włączenie młodzieży w przeżywanie nabożeństw dopełnia zatem funkcje dydaktyczne i wychowawcze, jakie spełnia szkolna katecheza. Tym samym w opolskich materiałach formacyjnych widać wyraźnie realizację wytycznych Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i zaleceń biskupa opolskiego, zawartych

³⁷ *Kościół naszym domem*, s. 7–17, 23–27, 37–41, 50–54, 59–63, 71–76, 85–90, 96–100, 110–114.

³⁸ *Tamże*, s. 18–22, 28–36, 42–49, 55–58, 64–70, 77–84, 91–95, 101–109, 115–119.

w *Instrukcji o przygotowaniu i celebracji sakramentu bierzmowania w diecezji opolskiej*.

Podobne spostrzeżenia nasuwają się na podstawie materiałów wykorzystywanych w III roku przygotowania kandydatów do bierzmowania³⁹. Jest to ostatni, bezpośredni etap katechezy formacyjnej o charakterze mistagogicznym. W materiałach opolskich dla III roku przygotowania młodzieży do bierzmowania zintensyfikowano częstotliwość spotkań formacyjnych w miesiącu. Zakłada się, że w każdym tygodniu młodzież powinna spotykać się w kościele: albo na spotkaniu w małych grupach, albo podczas celebracji. Stąd też zaplanowano 7 spotkań mistagogicznych. We wrześniu przewidziano dwa spotkania w grupach: „Co to znaczy być solą ziemi i światłem świata?” i „Po co sakrament bierzmowania i co nam daje?”. Kolejne dwa spotkania formacyjne zaplanowano w październiku. Zatytułowano je następująco: „Zadania wynikające z przyjęcia bierzmowania” i „Kim jest Duch Święty, kim jest dla nas?”. W listopadzie przewidziano trzy spotkania. Noszą one tytuły: „Jak współpracować z Duchem Świętym?”, „Czego wymaga od nas współpraca z Duchem Świętym?” i „Być świadkiem razem z innymi”. Słusznie skoncentrowano się na tematach, które pogłębią świadomość młodzieży na temat powołania do składania świadectwa. Zagadnienia poruszane na spotkaniach pozwolą również odkryć rolę Ducha Świętego w codziennym życiu. Zaakcentowano potrzebę współpracy kandydatów do bierzmowania z Duchem Świętym. Takie zaplanowanie tematyki jest zgodne z wytycznymi zarówno Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, jak i z instrukcją podpisaną przez biskupa opolskiego. Spotkania pozwalają dzielić się (w małych grupach) doświadczeniem obecności Ducha Świętego w osobistym życiu. Tak przeprowadzane spotkania skłaniają również do modlitwy i dzielenia się wiarą. Istotnym jest fakt, że po raz kolejny spotkania formacyjne w małych grupach zostają dopełnione o dwie celebacje: dzień skupienia⁴⁰ i pielgrzymkę do katedry opolskiej⁴¹. Na październik zaplanowano „Nabożeństwo do Ducha Świętego — znaki i gesty liturgiczne w czasie bierzmowania”, drugą na listopad „Nabożeństwo pokutne z możliwością skorzystania z sakramentu pokuty”⁴². W ten sposób następuje bezpośrednie przygotowanie do godnego przyjęcia sakramentu bierzmowania.

Warto też zauważyć, że proponowana w materiałach opolskich struktura spotkań bazuje na tekstach biblijnych. Ma charakter ewangelicznej rewizji życia lub dzielenia się Ewangelią⁴³. Wiodącą metodą jest dialog, co sprzyja pobudzeniu młodzieży do refleksji na temat swojej wiary, do zastanowienia się nad osobistą rela-

³⁹ *Być solą ziemi i światłem świata*.

⁴⁰ Tę formę zaplanowano w okresie Wielkiego Postu. Zob. *tamże*.

⁴¹ W materiałach proponuje się zorganizowanie pielgrzymki w kwietniu lub maju. Zob. *tamże*.

⁴² *Tamże*.

⁴³ Zob. np. *Kościół naszym domem*, s. 7–17, 23–27, 37–41, 50–54, 59–63, 71–76, 85–90, 96–100, 110–114.

cją z Jezusem i do rozmowy na ten temat. Taki styl prowadzenia spotkań różni się zasadniczo od stylu prowadzenia szkolnej katechezy, co można zdecydowanie uznać za pozytyw. Daleki jest od dydaktyzmu typowego dla szkoły. Cała uwaga koncentruje się na konfrontacji problemów codziennej egzystencji młodego człowieka ze słowem Bożym⁴⁴. Z kolei propozycje celebracji liturgicznych mają charakter klasyczny. Schemat obejmuje: wejście ze śpiewem, pozdrowienie chrześcijańskie, czytanie Pisma Świętego połączone z komentarzami, śpiewem, modlitwą, krótką homilią lub refleksją, modlitwę wiernych, błogosławieństwo, pieśń na zakończenie⁴⁵. Niektóre z tych elementów zostają zastąpione innymi, np. litaniami, modlitwą różańcową, rozważaniami do stacji drogi krzyżowej⁴⁶. Poprzez zaangażowanie młodzieży gimnazjalnej w aktywny udział w nabożeństwach odchodzi się od przekazu wiedzy religijnej, zaś akcent pada na stworzenie odpowiednich warunków do przeżywania treści wiary, co zasługuje na podkreślenie. Udział kandydatów do przyjęcia sakramentu bierzmowania w liturgii pozwala bowiem realizować funkcje wtajemniczenia chrześcijańskiego. Sprzyja też wychowaniu dojrzałego chrześcijanina, zdolnego do składania świadectwa wiary, zatroskanego o rozwój wiary i zaangażowanego we wspólnotę Kościoła.

Na zakończenie spotkań formacyjnych w małych grupach proponuje się kandydatom do bierzmowania konkretne zadania o charakterze apostołskim. Zaleca się włączenie kandydatów do bierzmowania w dzieła *Caritas* w diecezji i w parafii, np. w akcję „Kromka chleba”, obchody „Dnia Papieskiego”, akcję „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”, w dekorowanie świątyni przed obchodami Bożego Narodzenia, pomoc chorym i niepełnosprawnym, w przygotowanie uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz różne formy wolontariatu⁴⁷. W ten sposób następuje tworzenie przestrzeni, w której młodzież może stopniowo składać świadectwo wiary i wykazywać zaangażowanie apostołskie. Młodzież zostaje uwrażliwiona na problemy parafii i diecezji. Jednocześnie kandydaci do bierzmowania rozwijają w sobie poczucie odpowiedzialności za wspólnotę eklezjalną. Angażując się w życie parafii, młodzież odnajduje swoje miejsce w Kościele. Doświadczą też radości, jaka płynie z działalności charytatywnej i apostołskiej.

* * *

Przedstawiony w ogólnym zarysie program przygotowania kandydatów do bierzmowania w diecezji opolskiej jest jedną z wielu propozycji, jakie funkcjonują w Kościele w Polsce. Program został opracowany zgodnie z obowiązującymi zaleceniami Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i ins-

⁴⁴ *Tamże*.

⁴⁵ Zob. np. *W komunii z Jezusem*, s. 24–27, 35–41, 49–54, 61–64, 72–78, 87–107, 115–122, 131–137, 144–150.

⁴⁶ *Tamże*.

⁴⁷ *Tamże*.

trukcją biskupa opolskiego. Istotnym jest fakt, że w materiałach tych uwzględnia się tradycję duszpasterską Kościoła lokalnego i „znaki czasu”. Wszystkie propozycje stanowią dopełnienie katechezy szkolnej. Na podkreślenie zasługuje to, że wszystkie dyrektywy koncentrują się na realizacji funkcji wtajemniczenia chrześcijańskiego. Celem bowiem przygotowania kandydatów do sakramentu bierzmowania jest formacja duchowa i liturgiczna, wspieranie w rozwoju wiary oraz zachęcenie do dania świadectwa w codziennym życiu i do podejmowania dzieł apostoelskich.

Wartościowe wydaje się również zwrócenie uwagi na formę dialogu, refleksję i indywidualny kontakt duszpasterzy z kandydatami do bierzmowania. Poza tym praca w małych grupach (np. dzielenie się Ewangelią, ewangeliczna rewizja życia) może pomóc młodzieży w osobistej refleksji, pracy nad sobą i dzieleniu się doświadczeniem wiary z rówieśnikami.

Propozycje zawarte w materiałach opolskich traktować należy jako pewien teoretyczny model, zgodny z ogólnymi zaleceniami Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. Materiały te zasługują na upowszechnienie nie tylko w diecezji opolskiej, ale także w innych diecezjach. Stąd też warto opolskie pomoce wykorzystywane na spotkaniach formacyjnych dla kandydatów do bierzmowania przedstawić do oceny i zatwierdzenia przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. Postulat ten zasługuje na uwagę zwłaszcza w obecnej sytuacji, gdy dostrzega się wyraźny kryzys katechezy parafialnej i poszukuje się nowych modeli pracy duszpasterskiej oraz atrakcyjnych materiałów katechetycznych, przydatnych w czasie spotkań formacyjnych w parafii.

W praktyce każda propozycja zawarta w opolskich materiałach wymaga kreatywnego podejścia prowadzących i odpowiedniego dostosowania do odbiorców. Ważną rolę spełnia przy tym respektowanie zasady wierność Bogu i człowiekowi. W przyszłości warto też podjąć badania empiryczne, które pozwolą ocenić skuteczność materiałów opolskich i dokonać ewentualnych zmian w dotychczasowym modelu.

The preparation for the Sacrament of Confirmation on the example of the diocese of Opole

Summary

The people who are responsible for catechesis preparing candidates for the Sacrament of Confirmation notice the need to create catechetical materials with diocesan range. Therefore, more and more often the materials are created for specific diocese. One of the proposals are the materials that have been consecutively developed (since 2012) for the formation meetings for candidates for Confirmation in the diocese of Opole. These materials were based on the guidelines of The Catholic Education Commission of Polish Episcopal Conference and the Instruction on preparation and celebration of the Sacrament of Confirmation in the diocese of Opole that has been issued by the bishop of Opole Andrzej Czaja.

This article presents basic information about parish catechesis that prepares candidates for Confirmation. This issue was discussed on the basis of aforementioned instruction of the bishop of Opole. Next, materials used by priests, catechists and candidates for Confirmation were outlined. In the course of analysis an attempt was made to evaluate the Opole materials. The attention was paid to the accordance of the model adopted in the diocese of Opole preparing candidates for Confirmation with the guidelines of The Catholic Education Commission of Polish Episcopal Conference. On these grounds it was stated that the Opole materials were prepared according to the criteria that are obligatory in the Church in Poland. Therefore, these materials deserve to be used during formation meetings in other dioceses.